

DYLEMATY STRATEGICZNE XXI WIEKU

Księga Jubileuszowa
dedykowana Profesorowi
Michałowi Chorośnickiemu
z okazji czterdziestolecia
pracy naukowej

Pod redakcją
naukową

Roberta Kłosowicza
Bogdana Szlachty
Janusza Józefa Węca

Dylematy strategiczne XXI wieku

Dylematy strategiczne XXI wieku

Księga Jubileuszowa dedykowana
Profesorowi Michałowi Chorośnickiemu
z okazji czterdziestolecia pracy naukowej

*Pod redakcją naukową
Roberta Kłosowicza
Bogdana Szlachty
Janusza Józefa Węca*

Kraków 2013

Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego and individual authors, 2013

Recenzent: prof. dr hab. Andrzej Zięba

Opracowanie redakcyjne: Dagmara Małysza, Justyna Wójcik

Korekta: Mateusz Kijewski

Projekt okładki: Igor Stanisławski

Skład i łamanie: Małgorzata Manterys-Rachwał

Publikacja dofinansowana
przez
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 978-83-7638-375-0

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 012 431-27-43, 012 421-13-87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Spis treści

Tabula Gratulatoria	VII
Słowo o Jubilacie.....	IX
Promotorstwo zakończonych prac doktorskich	XIII
Dorobek naukowy – najważniejsze prace	XV

CZĘŚĆ PIERWSZA. HISTORIA – PAŃSTWO – PRAWO

Marek Bankowicz, <i>Instytucja prezydenta a siły zbrojne i bezpieczeństwo narodowe: wybrane przypadki</i>	1
Włodzimierz Bernacki, <i>Prawo i państwo w myśli politycznej Karola Libelta</i>	9
Agnieszka Czubik, <i>Przesłanka „znaczącego uszczerbku” – nowy warunek dopuszczalności skargi indywidualnej w systemie ochrony praw człowieka Rady Europy</i>	23
Paweł Czubik, <i>Nowe strefy wolnego handlu USA – od prostej wymiany handlowej do celów „wyższych”</i>	37
Antoni Dudek, <i>Główne czynniki dynamizujące rozkład systemu realnego socjalizmu w Polsce lat 80. XX wieku</i>	49
Dominika Dziwisz, <i>„Tallinn Manual” – próba interpretacji prawa międzynarodowego dla cyberprzestrzeni</i>	65
Barbara Krauz-Mozer, <i>W poszukiwaniu „ducha” naszych czasów</i>	75
Kazimierz Lankosz, <i>Rozstrzyganie sporów w ramach WTO w świetle współczesnego prawa międzynarodowego – wybrane zagadnienia</i>	85
Jacek M. Majchrowski, <i>Kilka uwag o Sejmie Ustawodawczym</i>	111
Andrzej Mania, <i>Wywiad i politycy. Rywalizacja i współdziałanie w procesie formowania polityki bezpieczeństwa w USA</i>	119
Grzegorz Mazur, <i>Dwóch kurierów ZWZ do Lwowa – sprawa Stanisława i Józefa Żymierskich</i>	135
Sylwia Rasson, <i>The Human Right to Health Versus Intellectual Property Rights in the Context of Developing Countries</i>	143
Arkady Rzegocki, <i>Soft power – niedoceniana siła</i>	155
Barbara Stoczewska, <i>Ruchy narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej – główne elementy charakterystyki</i>	161
Bogdan Szlachta, <i>Publicystyka propapieska w trakcie sporu o inwestyturę. Uwagi o pracy Manegolda z Lautenbach</i>	171

CZĘŚĆ DRUGA. POLITYKA MIĘDZYNARODOWA

Bogusława Bednarczyk, <i>Europejska strategia antydyskryminacyjna w XXI wieku – regres czy postęp?</i>	187
Ewa Bojenko-Izdebska, <i>„Zintegrowane bezpieczeństwo” w strategii bezpieczeństwa RFN</i>	199
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Spór graniczny w relacjach słoweńsko-chorwackich na przykładzie Zatoki Pirańskiej</i>	209
Marek Czajkowski, <i>Obrona przeciwrakietowa Izraela</i>	221
Ryszard M. Czarny, <i>Wzrost międzynarodowego zainteresowania Daleką Północą</i>	237
Erhard Cziomer, <i>Dylematy niemieckiej strategii przewyciężenia kryzysu strefy euro Unii Europejskiej w XXI wieku</i>	249
Aleksander Głogowski, <i>Chiny – Pakistan – Afganistan. Nowe mocarstwo wobec starych wyzwań</i>	263
Artur Gruszczak, <i>Centrum Analizy Wywiadowczej Unii Europejskiej i jego rola w strategii bezpieczeństwa UE</i>	273
Edward Halizak, <i>Region Azji i Pacyfiku – logika geoeconomii i geopolityki</i>	285
Robert Kłosowicz, <i>Upadek państwowości jako jedna z głównych przyczyn zagrożenia dla pokoju w Afryce Subsaharyjskiej po zakończeniu zimnej wojny</i>	299
Iwona Krzyżanowska, <i>Ograniczenia w prognozowaniu stosunków międzynarodowych i ich znaczenie dla planowania strategicznego</i>	315
Rafał Kwieciński, <i>Smok wynurza się z Zachodniego Oceanu. Chińska strategia „sznura pereł”</i>	329
Marcin Lasoń, <i>Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012-2016 – strategiczną wizją na drugą dekadę XXI wieku?</i>	341
Agnieszka Nitszke, <i>Polityka azylowa Unii Europejskiej. Między idealizmem a realizmem</i>	353
Małgorzata Pearson, <i>Polityka zagraniczna Unii Europejskiej w obszarze praw człowieka w zmieniającym się świecie</i>	367
Mieczysław Stolarczyk, <i>Dylematy strategiczne polityki wschodniej Polski na początku drugiej dekady XXI wieku</i>	381
Ewa Szczepankiewicz-Rudzka, <i>Dlaczego arabska wiosna nie zawitała do Algierii? Ograniczenia i perspektywy transformacji społeczno-politycznej</i>	405
Marcin Tarnawski, <i>Dylematy rosyjskiej polityki bezpieczeństwa</i>	417
Janusz Józef Węc, <i>Debata w Niemczech na temat drugiej reformy ustrojowej Unii Europejskiej (2011-2012). Ewolucja programowa niemieckich partii politycznych w polityce europejskiej</i>	431
Justyna Zajac, <i>Region MENA w polityce bezpieczeństwa Unii Europejskiej</i>	453
Lubomir W. Zyblikiewicz, <i>Klub Rzymski – po 45 latach</i>	465
Noty o Autorach	477

TABULA GRATULATORIA

Piotr Bajor
Piotr Borowiec
Krystyna Chojnicka
Anna Citkowska-Kimla
Zbigniew Czubiński
Krystyna Daniel
Agnieszka Dębska
Andrzej Dudek
Magdalena Geodecka
Irena Głuszyńska
Marcin Grabowski
Łukasz Jakubiak
Małgorzata Jasińska
Agnieszka Kastory
Piotr Kimla
Małgorzata Kiwior-Filo
Beata Kosowska-Gąstoł
Grzegorz Kowalski
Wiesław Kozub-Ciembroniewicz
Renata Król-Mazur
Małgorzata Kułakowska
Roman Kuźniar
Michał Matyasik

Maciej Miżejewski
Tomasz Młynarski
Ewa Myślak
Agnieszka Nowakowska-Swół
Dorota Pietrzyk-Reeves
Agnieszka Podoba
Marta Polaczek-Bigaj
Błażej Sajduk
Dominik Sieklucki
Agnieszka Sikora
Jacek Sokołowski
Irena Stawowy-Kawka
Krzysztof Szczerski
Paweł Ścigaj
Monika Ślufińska
Damien Thiriet
Adrian Tyszkiewicz
Magdalena Ullman-Kulik
Tomasz Wiecech
Rafał Wordliczek
Rafał Woźnica
Andrzej Zięba
Agnieszka Zyza

Chiny – Pakistan – Afganistan

Nowe mocarstwo wobec starych wyzwań

Chiny jako jeden z najbardziej istotnych aktorów stosunków międzynarodowych, a zarazem (co najmniej) regionalne mocarstwo azjatyckie z zainteresowaniem przyglądają się sytuacji, jaka panuje na pakistańsko-afgańskim pograniczu. Poniższy tekst przedstawia zarys problemu, który zasługuje oczywiście na bardziej gruntowne zbadanie.

Ewentualny upadek rządu Hamida Karzaja w Afganistanie i powrót do władzy talibów oznaczałyby powrót do sytuacji politycznej sprzed 2001 r. Afganistan znów stałby się centrum działalności islamskich terrorystów. Tym razem jeszcze bardziej wzmocnionych moralnie odniesionym zwycięstwem nad kolejnym supermocarstwem. W raporcie opracowanym przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) zauważa się wyraźny wzrost aktywności organizacji fundamentalistycznych: Islamskiego Ruchu Uzbekistanu (IRU) oraz po rozpadzie IRU powstałego na terenie sąsiadujących z Afganistanem Tadżykistanu i Uzbekistanu Związku Islamskiego Jihadu. Z badań narodowości talibów zabitych w 2011 r. w Mazar-i Szarif wynika, że wzrosła liczba bojowników pochodzących z Azji Centralnej i Rosji (Czeczenia). W potyczce między tadżyckimi wojskami a bojownikami IRU w dolinie Raszt zginęli także Pakistańczycy i Afgańczycy. Tego rodzaju doświadczenia powodują, że władze Tadżykistanu poważnie obawiają się dalszego pogorszenia sytuacji po opuszczeniu Afganistanu przez wojska NATO w 2014 r.¹

27 marca 2012 r. w dystrykcie Tagab w Afganistanie wojska rządowe schwytały uważanego za jednego z liderów IRU Makhduma Nusrata². Prawdopodobnie

¹ Ch. Bleuer, *Instability in Tajikistan? The Islamic Movement of Uzbekistan and the Afghanistan Factor*, „Central Asia Security Policy Brief” 2012, no. 7, [on-line] <http://easterncampaign.com/2012/02/20/instability-in-tajikistan-the-islamic-movement-of-uzbekistan-and-the-afghanistan-factor>, dostęp: 20 III 2012.

² NATO ISAF, *Senior Islamic Movement of Uzbekistan Leader Killed during Operation*, III 2012, [on-line] <http://www.isaf.nato.int/article/news/senior-islamic-movement-of-uzbekistan-leader-killed-during-operation.html>, dostęp: 21 III 2012.

około 3 tys. bojowników z Azji Centralnej ukrywa się obecnie w pakistańskim Północnym Waziristanie³. Poprzedni lider organizacji Tahir Juldaszew został zabity podczas ataku samolotu bezzałogowego w Południowym Waziristanie. Obecnie na czele organizacji stoi Usmon Odil. W skład IRU wchodzi bojownicy z Uzbekistanu, Tadżykistanu, Kirgistanu, a także Ujgurzy z Chin. Formalnie od 2001 r. grupa używa nazwy Islamski Ruch Turkiestanu (formalnie „przybudówka” organizacji politycznej pod nazwą Islamska Partia Turkiestanu) i domaga się utworzenia państwa islamskiego rozciągającego się od Czeczenii po chiński Xinjiang (Sinkiang)⁴. Islamska partyzantka może zacząć być postrzegana przez lokalną ludność państw Azji Centralnej jako atrakcyjna alternatywa dla postkomunistycznych rządów, wywodzących się z czasów sowieckiej partyjnej nomenklatury, tłumiących wszelkie przejawy politycznej opozycji⁵. Tolerowanie na swoim terytorium organizacji, która za cel stawia sobie między innymi wyzwolenie ludności ujgurskiej w ramach panislamskich czy panturańskich haseł, naraża Islamabad na oziębienie relacji ze swym głównym sojusznikiem – Chinami⁶. Pekin nie zamierza tolerować separatyzmu ujgurskiego w żadnej postaci. Formalnie istnieje Ujgurski Region Autonomiczny w granicach prowincji Xinjiang-Ujgur, ale w scentralizowanym państwie chińskim nie oznacza to żadnych specjalnych przywilejów dla lokalnej ludności. Konsekwentna polityka migracyjna Pekinu spowodowała zmianę struktury etnicznej i obecnie ludność ujgurska stanowi zaledwie 40% ogółu populacji regionu. Liczba ludności Han wzrosła z ok. 5% w 1940 r. do 40% w 2009 r. W tym samym roku doszło do masowych demonstracji i zamieszek w stolicy prowincji Xinjiang, Urumczy, w trakcie których 150 osób zostało zabitych przez siły bezpieczeństwa⁷. Rząd centralny nie tylko wspiera osadnictwo ludności Han w Xinjangu, ale także ułatwia emigrację młodych Ujgurów do szkół i fabryk we wschodnich Chinach. Przyczynia się to do zaniku lokalnego języka i kultury⁸.

Istotnym krokiem w kierunku „spacyfikowania” Xinjangu jest także program inwestycyjny, którego początkiem jest przekształcenie drugiego co do wielkości miasta prowincji – Kaszgaru – w specjalną strefę ekonomiczną. Służyłoby to za-

³ Strona sympatyków IRU: <http://furqon.com>, dostęp: 29 III 2012.

⁴ Biuro Prokuratora Generalnego Australii, [on-line] http://www.ema.gov.au/agd/WWW/nationalsecurity.nsf/Page/What_Governments_are_doing_Listing_of_Terrorism_Organisations_Islamic_Movement_of_Uzbekistan, dostęp: 20 III 2012.

⁵ R. Krickus, *The Afghanistan Question and the Reset in US-Russian Relations*, Carlisle 2011, s. 117.

⁶ M. Sieff, *Uighur Terror Rocks Sino-Pak Alliance, but Will Not Wreck it*, Asia Pacific Defence Forum, 12 III 2012, [on-line] http://apdforum.com/en_GB/article/rmiap/articles/online/features/2012/03/12/china-uighur-concern, dostęp: 20 III 2012.

⁷ Council of Foreign Relations, [on-line] <http://www.cfr.org/china/uighurs-chinas-xinjiang-region/p16870>, dostęp: 20 III 2012.

⁸ „The Washington Post”, [on-line] <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/03/31/AR2008033102156.html>, dostęp: 20 III 2012.

chęceniu zagranicznych oraz rodzimych przedsiębiorców do inwestowania w tym newralgicznym regionie. Wymaga to jednak podjęcia wielu poważnych projektów infrastrukturalnych. Jednym z nich jest budowa rurociągu łączącego złoża w Iranie z nowo powstającym ośrodkiem przemysłowym. 11 marca 2013 r. została podpisana umowa pomiędzy Iranem a Pakistanem na budowę rafinerii ropy naftowej wartej blisko 4 mld dolarów. Ma być ona elementem przyszłych rurociągów dostarczających paliwo do zachodnich Chin⁹. Rafineria będzie zdolna do przetwarzania 400 tys. baryłek ropy naftowej dziennie¹⁰. Ma stać na terenie portu morskiego Gwadar, jednej z największych chińskich inwestycji w Pakistanie. Budowa rafinerii leży w interesie zarówno Chin, jak Pakistanu i Iranu. Pekin uzyska w ten sposób dostęp do kolejnego źródła surowców, obok dotychczasowych rosyjskich i kazachskich, Iran otrzyma dostęp do chłonnego rynku chińskiego, Pakistan natomiast oprócz zysków z opłat tranzytowych będzie mógł korzystać z rosnącego zaangażowania Chin jako gwarancji pomocy w razie ewentualnej eskalacji konfliktu z Indiami. Jest to dla Islamabadu szczególnie ważne w obliczu wycofania się sił NATO z Afganistanu oraz wyraźnego pogorszenia się stosunków z USA po zabiciu Osamy bin Ladena w pakistańskim Abbottabadzie. Istnieje również bardzo ambitny plan budowy nowej autostrady oraz linii szybkiej kolei (nazwanej Khunjerab Railway, od przełęczy granicznej między Pakistanem a ChRL), które mają połączyć Kaszgar z portem w Gwadar¹¹. Nowa inwestycja ma zastąpić lub uzupełnić istniejącą obecnie, a wybudowaną w latach 1959-1979 Karakorum Highway, uszkodzoną podczas powodzi w 2012 r.¹² Dotychczasowa droga posiada także liczne wady związane z jej wykonaniem: nie jest dostępna zimą, często uszkadzają ją powodzie oraz lawiny ziemi i kamieni. Uruchomienie nowego całorocznego połączenia drogowego pomiędzy Kaszgarem a Gwadar ułatwiłoby europejskim odbiorcom dostęp do towarów wyprodukowanych w nowym chińskim ośrodku przemysłowym. Skracaloby bowiem łączny czas transportu o czas potrzebny na dostarczenie ich do portów wschodnich Chin, a później opłynięcie całych Indii. Pozwoliłoby zatem obniżyć inne koszty, w jakimś stopniu równoważąc rosnące w Chinach koszty pracy.

Ożywieniu gospodarczemu zachodnich prowincji Chin mają służyć także chińskie inwestycje w sektorze surowcowym w Afganistanie. Należy tu wymienić zakup wartę blisko 3,5 mld dolarów kopalni miedzi w Aynak w prowincji

⁹ B. Weinberg, *Iran-China Pipeline Route via Restive Regions*, Wold War 4 Report, 9 III 2013, [on-line] <http://www.ww4report.com/node/12073>, dostęp: 3 V 2013.

¹⁰ Oilprice.com, [on-line] <http://oilprice.com/Geopolitics/International/IRAN-PAKISTAN-CHINA-New-Powers-Emerge-in-Strait-of-Hormuz.html>, dostęp: 3 V 2013.

¹¹ *Pakistan and China to Pursue Rail Link between Havelian and Khunjerab-PM*, The Gilgit-Baltistan Times, 9 VI 2010, [on-line] <http://gbtimes.wordpress.com/2010/06/10/news-pakistan-and-china-to-pursue-rail-link-between-havelian-and-khunjerab-pm>, dostęp: 3 V 2013.

¹² *Raja Launches Projects to Restore Karakorum Highway*, „The Nation”, 29 XI 2012, [on-line] <http://www.nation.com.pk/pakistan-news-newspaper-daily-english-online/national/29-Sep-2012/raja-launches-projects-to-restore-karakorum-highway>, dostęp: 3 V 2013.

Logar. Są to jedne z największych złóż tego metalu na świecie. W ramach kontraktu strona chińska ma także wybudować elektrownię zasilającą nie tylko fabrykę, ale również całą prowincję¹³. Chińskie konsorcjum China National Petroleum Corp posiada 25-letnią koncesję na poszukiwanie i eksploatację złóż ropy naftowej w prowincjach Farjab i Sar-e-Pol¹⁴. Te inwestycje z kolei pociągają za sobą konieczność rozbudowy sieci drogowej i kolejowej, łączącej Afganistan z Xinjiangiem – w 2009 r. rozpoczęto budowę odnogi Karakorum Highway, mającej prowadzić przez Korytarz Wachański (część terytorium Afganistanu oddzielająca Tadżykistan od Pakistanu, granicząca z Chinami swą najwęzszą częścią)¹⁵.

Poważnym zagrożeniem dla chińskich inwestycji w Afganistanie jest terroryzm oraz perspektywa przejęcia władzy w Kabulu przez talibów. W latach 1992-2001 Afganistan był zapleczem dla islamskich organizacji terrorystycznych, których celem było oddzielenie Xinjiangu od Chin i przekształcenie go jako Zachodniego Turkiestanu w państwo islamskie. Główną siłą prowadzącą działalność terrorystyczną przeciwko rządowi centralnemu jest obecnie Islamski Ruch Wschodniego Turkiestanu (East Turkistan Islamic Movement, ETIM; nazwa wywodzi się od historycznej nazwy tej części Chin), jednakże nie cieszy się on zbyt dużym poparciem wśród Ujgurów¹⁶. Powstał z połączenia wcześniej znanych organizacji *stricto* ujgurskich z Islamskim Ruchem Uzbekistanu, działającym w państwach Azji Centralnej, a w szczególności w podzielonej między Uzbekistan a Tadżykistan Kotlinie Fergańskiej. Terrorysty z ETIM przyznali się do serii zamachów bombowych przeprowadzonych w 2008 r. w chińskich miastach i grozili zakłóceniem przebiegu igrzysk olimpijskich w Pekinie. Jednak władze centralne oficjalnie ogłosiły, że ta grupa terrorystyczna nie miała nic wspólnego ze wspomnianymi atakami¹⁷. Rząd ChRL traktuje zagrożenie ze strony ETIM bardzo poważnie, dlatego wezwania pod adresem Islamabadu do aktywnego rozwiązania kwestii terroryzmu ujgurskiego na jego własnym terytorium można potraktować jako ostrzeżenie¹⁸. Kwestia odpowiedzialności za ataki terrorystyczne, które miały miejsce w sierpniu 2011 r. w Kaszgarze oraz Hotan pozostaje jednak dyskusyjna. Żad-

¹³ Reuters.com, [on-line] <http://uk.reuters.com/article/2012/09/27/uk-afghanistan-aynak-idUKBRE88Q0XL20120927>, dostęp: 3 V 2013.

¹⁴ Iron Ore Time, [on-line] <http://www.ironoreteam.com/afghan-finance-minister-sees-boom-indian-chinese-investment>, dostęp: 3 V 2013.

¹⁵ Ch. Lin, *China's Silk Road Strategy in Af-Pak: The Shanghai Cooperation Organization*, Berlin 2011, [on-line] <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=130169&lng=en>, dostęp: 3 V 2013.

¹⁶ Council of Foreign Relations, [on-line] <http://www.cfr.org/china/east-turkestan-islamic-movement-etim/p9179>, dostęp: 20 III 2012.

¹⁷ A. Yao, *Chinese Police Deny „Terrorist Attacks” behind Recent Explosions*, Xinhua, 26 VII 2008, [on-line] http://news.xinhuanet.com/english/2008-07/26/content_8775123.htm, dostęp: 20 III 2012.

¹⁸ A. Kucera, *Kashgar Officials Blame Pakistan for Harboring Uyghur Terrorists*, EurasiaNet.org, 1 VII 2011, [on-line] <http://www.eurasianet.org/node/63983>, dostęp: 20 III 2012.

na organizacja oficjalnie się do nich nie przyznała. Przedstawiciele działającego w Hongkongu oddziału Human Rights Watch wskazują, że zamachów dokonano z użyciem prymitywnych narzędzi (noży), co raczej wyklucza poważną, zaplanowaną akcję. Częstą praktyką lokalnych władz w Xinjiangu jest obciążanie terrorystów winą za niepowodzenia własnych służb policyjnych. ETIM jest uważany obecnie za bardzo słabą organizację, niezdolną do przeprowadzania poważnych akcji. Jednak biorąc pod uwagę sojusznicze stosunki chińsko-pakistańskie, wydaje się wątpliwe, by Pekin oskarżał Islamabad, gdyby nie posiadał wiarygodnych dowodów¹⁹. Termin ataków nie został wybrany przypadkowo. W tym samym czasie w Urumczy przebywał prezydent Pakistanu Asif Ali Zardari, odwiedzający odbywające się tam targi China-Eurasia Expo²⁰. Nie wiadomo, czy terroryści chcieli po prostu zyskać rozgłos przy okazji spotkania biznesowego z udziałem polityków, czy też bezpośrednio podkopać wzajemne relacje obecnego cywilnego rządu w Islamabadzie z władzami w Pekinie, które mają już blisko półwieczną tradycję, wypróbowaną w trudnych okolicznościach kolejnych wojen z Indiami. Bez wsparcia finansowego i militarnego Pakistan nie mógłby utrzymać swojej obecnej pozycji politycznej w Azji, a jego gospodarka pogrążyłaby się w głębokim kryzysie.

Kolejnym pozamilitarnym zagrożeniem związanym z destabilizacją regionu afgańsko-pakistańskiego pogranicza jest handel narkotykami. Według danych Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC) w Afganistanie produkuje się rocznie 7 tys. ton heroiny o wartości rynkowej 3 mld dolarów. Stanowi to 90% światowej produkcji. Hurtowa cena tego narkotyku w Afganistanie wynosi około 2 200 dolarów za kilogram, a w Londynie 50-100 razy więcej²¹. Blisko 1,5 tys. km² powierzchni Afganistanu zajmują plantacje maku do produkcji opium. Akcje prowadzone przez NATO, związane ze zwalczaniem plantacji i promowaniem alternatywnych źródeł dochodu, przynoszą pewne efekty, ale są one dalece niewystarczające. W 2007 r. dochody z produkcji narkotyków stanowiły aż 48% PKB tego kraju, a w 2009 r. nadal była to znacząca kwota równa 26% PKB²². Jednym z największych konsumentów afgańskiej heroiny (25% produkcji) jest Rosja. Popyt na czystą heroinę szacuje się tam na 70 ton rocznie. Inne postsowieckie państwa Azji Centralnej konsumują 11 ton. Liczbę osób uzależnionych od tego narkotyku szacuje się tam na ok. 3 mln. Przyczynia się to do rozwoju epidemii HIV/AIDS. Am-

¹⁹ M. Wines, *China Blames Foreign-Trained Separatists for Attacks in Xinjiang*, „The New York Times” 2011, 1 VIII, [on-line] <http://www.nytimes.com/2011/08/02/world/asia/02china.html>, dostęp: 20 III 2012.

²⁰ The Mail and Guardian, [on-line] <http://mg.co.za/article/2011-08-31-uighur-attacks-thwarted-as-pakistans-zardari-visits-xinjiang>, dostęp: 20 III 2012.

²¹ J. Caulkins, M. Kleiman, J. Kulick, *Drug Production and Trafficking, Counterdrug Policies, and Security and Governance in Afghanistan*, New York 2010, s. 10-13.

²² *World Drug Report 2010*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna 2010, [on-line] [http://www.un.org/kg/en/publications/list/Publications/UN%20Agencies/58-United%20Nations%20Office%20on%20Drugs%20and%20Crime%20\(UNODC\)](http://www.un.org/kg/en/publications/list/Publications/UN%20Agencies/58-United%20Nations%20Office%20on%20Drugs%20and%20Crime%20(UNODC)), dostęp: 20 III 2013.

basador Rosji przy NATO Dmitrij Rogozin uznał przemysł narkotyków z Afganistanu za zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego swojego państwa. Oceniał, że blisko 30 tys. osób rocznie traci życie na skutek przedawkowania heroiny²³. Dla porównania konsumpcja tego narkotyku w Europie Zachodniej wynosi około 80 ton rocznie, a w Europie Środkowej i Wschodniej 4,4 tony rocznie²⁴. Obecnie walka z produkcją narkotyków w Afganistanie sprowadza się głównie do niszczenia upraw. Projekty związane z dostarczeniem alternatywnych rozwiązań rolnikom o bardzo niskiej kulturze upraw jak do tej pory nie dają pozytywnych rezultatów, gdyż nic, co mogliby uprawiać, nie przynosi porównywalnych z opium zysków²⁵. Jeśli w Kabulu doszłyby do władzy siły talibów, to sytuacja najprawdopodobniej powróciłaby do stanu sprzed 2001 r., kiedy handel narkotykami był głównym źródłem dochodu dla władz państwa, z którym jedynie cztery inne podmioty prawa międzynarodowego utrzymywały stosunki dyplomatyczne. Przemysł narkotyków z Afganistanu stanowi także rosnące zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Chin. Główny szlak handlowy prowadzi przez Karakorum Highway z Gilgit do chińskiego Kaszgaru i dalej do Urumczy – stolicy prowincji Xinjiang-Ujgur – stamtąd zaś na wschodnie wybrzeże. Alternatywne drogi wykorzystują terytoria Tadżykistanu i Kirgistanu. Skala zjawiska nie jest do końca znana. Źródła chińskie podają przypadki zatrzymania przemytników i konfiskaty przewożonych przez nich narkotyków. Liczby wskazują na rosnącą skalę zjawiska, względnie na coraz wyższą skuteczność działania chińskich służb. W 2006 r. w Xinjiangu zatrzymano 14 sprawców, skonfiskowano 65,14 ton heroiny, w 2007 r. 29 sprawców i 147,38 ton, w 2008 r. 29 sprawców usiłowało przemycić 76,23 ton²⁶. Przemysł narkotyków wiąże się także ze wzrostem liczby narkomanów, a także przypadków zachorowań na HIV/AIDS²⁷. Według źródeł chińskich prowincja Xinjiang znajdowała się na czwartym miejscu pod względem zapadalności. Jeśli chodzi o liczbę zainfekowanych przypadków – 18 209 osób na 20 mln populacji pod koniec 2006 r.²⁸ Te same źródła rządowe szacowały wówczas liczbę osób uzależnionych od narkotyków żyjących w całych Chinach na 1,12 mln²⁹. Narkotyki pochodzą-

²³ „The USA Today”, [on-line] http://www.usatoday.com/news/world/afghanistan/2010-03-12-russia-us-nato_N.htm, dostęp: 20 III 2012.

²⁴ *World Drug Report 2010...*

²⁵ V. Belokrenistky, *Afghanistan Is the Main Origin of Drug Trafficking*, RIA-Novosti, 24 VI 2010, [on-line] http://en.rian.ru/valdai_op/20100624/159571363.html, dostęp: 20 III 2012.

²⁶ M. Taner, *Trafficking Golden Crescent Drugs into China: An Analysis and Translation of a Recent Chinese Police Research Article*, Alexandria 2011, s. 8-10.

²⁷ A. Stern, *Afghan Heroin Traffic Thrives in War: Russia*, Reuters.com, 17 XI 2011, [on-line] <http://www.reuters.com/article/2011/11/17/us-usa-russia-afghanistan-heroin-idUSTRE7AG2LM20111117>, dostęp: 20 III 2012.

²⁸ „Golden Crescent” *Drug Spell Plagues China's Northwest*, Xinhua, 1 IX 2007, [on-line] http://news.xinhuanet.com/english/2007-09/01/content_6644790.htm, dostęp: 20 III 2012.

²⁹ *China Sees Increasing Drug Crimes Related to Golden Crescent*, „The Global Times” 2009, 27 VI, [on-line] <http://www.globaltimes.cn/china/society/2009-06/440418.html>, dostęp: 20 III 2012.

ce z tzw. Złotego Półksiężyca (Afganistan-Iran-Pakistan) miały zaspokajać 20% chińskiego popytu na heroinę. Podczas spotkania przywódców państw Szanghajskiej Organizacji Współpracy (organizacja regionalna skupiająca Rosję, Chińską Republikę Ludową, Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan i Uzbekistan), które odbyło się 10 czerwca 2011 r. w Taszkencie, prezydent Chin Hu Jintao zauważył, że skala zjawiska przemytu narkotyków z Afganistanu jest poważnym problemem dla bezpieczeństwa jego kraju i całego regionu³⁰.

Dla Pakistanu okres rządów talibów w Afganistanie wiązał się ze spadkiem znaczenia problemu produkcji narkotyków na własnym terytorium. W latach 1947-1979 problem opium i heroiny praktycznie nie występował w Pakistanie. Historycznie teren Indii Północnych (a w tym i obecnego Pakistanu) był wykorzystywany przez Brytyjczyków do uprawy maku, a pozyskane w ten sposób opium było eksportowane do Chin. Produkcja była kontraktowana przez państwo i ściśle nadzorowana. Dopiero w 1979 r. prezydent Pakistanu Muhammad Zia ul-Haq w ramach programu islamizacji państwa zakazał całkowicie zarówno konsumpcji, jak i produkcji narkotyków, tym samym przyczyniając się do powstania szarej strefy. Drugą przyczyną wzrostu produkcji opium i heroiny była rewolucja islamska w Iranie, która skutecznie walczyła z uprawą roślin narkotycznych. Lokalni baronowie narkotykowi przenieśli wówczas produkcję na teren pakistańsko-afgańskiego pogranicza. W 1999 r. w Afganistanie (po przejęciu władzy przez talibów) i Pakistanie produkowano już 6 tys. ton heroiny, z czego wartość produkcji pakistańskiej była szacowana na 30 mld dolarów. Było to tolerowane przez władze centralne, które w ten sposób dawały mudżahedinom kolejne źródło finansowania ich walki z Sowietami. Również USA przymykały oczy na ten proceder. W okresie wojny domowej w Afganistanie i rządów talibów, a więc w latach 1992-2001, areal upraw maku udało się obniżyć z poziomu ponad 9 tys. ha do blisko 213 ha. Było to efektem działania dwóch czynników: z jednej strony skutecznie przeprowadzanych akcji władz pakistańskich, a z drugiej strony braku analogicznej działalności po afgańskiej stronie granicy. W latach 2001-2003 obserwowany był wzrost produkcji narkotyków, związany z akcjami wojsk NATO przeciwko plantacjom na terytorium Afganistanu. Jednak skuteczne działanie służb pakistańskich zapobiegło powrotowi do poziomu upraw z lat 80. Przykładowo z 6,7 tys. ha zebrano jedynie 38% plonów. Reszta została zniszczona przez policję. W 2007 r. areal upraw utrzymywał się na poziomie 2,3 tys. ha, z czego zbierano blisko połowę. Nie ma wiarygodnych danych dotyczących produkcji narkotyków na Terytoriach Plemiennych Administrowanych Federalnie (Federal Administrated Tribal Areas, FATA), które kontrolowali/kontrolują talibowie. Obserwowano jednak wzrost upraw na tym terenie, co wskazuje na to, że i dla nich heroina oraz opium są ważnym źródłem dochodów. Już w latach 80. w agencjach Bajaur i Malakand było ulokowanych blisko 100 laboratoriów przetwarzających opium na heroinę. Widać zatem wyraźny

³⁰ The Diplomat, [on-line] <http://the-diplomat.com/2010/06/14/asia-confronts-drug-problem>, dostęp: 20 III 2012.

związek między sytuacją w Afganistanie a poziomem produkcji opium i heroiny w Pakistanie: jeśli sytuacja w Kabulu stabilizuje się, część narkobiznesu przenosi się na wschodnią stronę linii Duranda. Jeśli zaś afgańskie władze nie prowadzą aktywnej polityki antynarkotykowej (lub nie robi tego za nie NATO), to wówczas tam powstają sprzyjające warunki dla plantatorów i uprawy maku znikają z terytorium Pakistanu.

Destabilizacja sytuacji w Afganistanie może stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa regionalnego zarówno w wymiarze militarnym, jak i pozamilitarnym, przede wszystkim ze strony terroryzmu, a także zorganizowanej przestępczości związanej z narkobiznesem. Środowiska te, o czym świadczą przykłady z lat 1994-2002, przenikają się i doskonale z sobą współpracują. Obecny rząd nie radzi sobie samodzielnie z tym problemem. Ma to związek z panującą korupcją. Według danych Transparency International Afganistan ze wskaźnikiem percepcji korupcji CPI (Corruption Perception Index) na poziomie 1,5 jest wraz z Birmą drugim najbardziej skorumpowanym państwem na świecie po Somalii, która ma w tej skali 1 punkt. Dla porównania najmniej skorumpowana Finlandia ma 9,4, Polska 5,5, Ukraina 2,3, a sąsiadujący z Afganistanem Pakistan 2,5. Dalszy upadek struktur państwa z pewnością przyczyni się do pogłębienia tego problemu.

W świetle przedstawionych powyżej zagrożeń pojawia się pytanie o ewentualne przyszłe zaangażowanie Chin w Afganistanie po opuszczeniu tego państwa przez siły NATO. Zwalczanie zagrożenia wynikającego z fundamentalizmu islamskiego oraz możliwego „upadku” państwa afgańskiego skłania rząd w Pekinie to współpracy z obecnym rządem w Kabulu. Uwzględnia jednak przy tym interesy swojego strategicznego regionalnego sojusznika – Pakistanu. Stopień tych relacji doskonale oddaje określenie używane przez pakistańskie media: „przyjaciele na każdą pogodę”³¹. Dyplomaci chińscy w rozmowach z amerykańskimi odpowiednikami lubią zaś określać te relacje zdaniem: „Pakistan jest naszym Izraelem”³². Ma to związek ze strategicznym położeniem Pakistanu zarówno jako sąsiada Indii, z którymi relacje chińskie są bardzo skomplikowane, jak i z uwagi na porty morskie mogące dawać nowe możliwości eksportowo-tranzytowe chińskim przedsiębiorstwom budowanym w Xinjiangu. Współpraca ta datuje się na rok 1962, kiedy zawarto pierwszą umowę bilateralną, na mocy której Chiny, uznając istnienie wspólnej granicy z Pakistanem, uznały *de facto* prawa Islamabadu do przynajmniej części spornego terytorium Dżammu i Kaszmiru. Jej efektem jest nie tylko wspomniana wcześniej Karakorum Highway, ale przede wszystkim rozwój pakistańskiego programu atomowego i raketowego. Chiny są także jednym z ważniejszych dostawców broni konwencjonalnej dla Pakistanu, a co ważne – nie

³¹ *China is Pakistan's Time-Tested, All-Weather Friend: Pakistani PM*, Xinhua, 20 V 2011, [on-line] http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-05/20/c_13885764.htm, dostęp: 3 V 2013.

³² Al Jazeera, [on-line] <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2010/10/2010102813-5728235512.html>, dostęp: 3 V 2013.

wprowadzają żadnych formalnych ograniczeń co do jej użycia (USA często warunkują swoje dostawy tym, że nie zostanie ona użyta przeciwko Indiom). Wyrażnym sygnałem, że Pakistan jest istotną częścią chińskiej strefy wpływów w Azji, była wypowiedź premiera Chin podczas wizyty jego pakistańskiego odpowiednika w Pekinie w dniach 17-21 maja 2001 r., że jakkolwiek atak na Pakistan będzie odebrany jako atak na Chiny³³. Jest to pierwsza tak ostra i publiczna wypowiedź władz ChRL na temat Pakistanu. Towarzyszył jej kontrakt na dostawę pięćdziesięciu nowoczesnych myśliwców JF-17 oraz podpisanie listu intencyjnego na zakup nowoczesnych chińskich samolotów niewykrywalnych przez radary J-20³⁴. Należy zauważyć, że Indie nie posiadają analogicznej klasy samolotów, zatem tego rodzaju zakup zachwieje kruchą równowagą sił na subkontynencie indyjskim. Ważny jest także kontekst sytuacyjny, w jakim wspomniana wypowiedź: było to dwa tygodnie po zabiciu Osamy bin Ladena na terytorium Pakistanu. Podczas tej operacji Amerykanie stracili w wypadku jeden śmigłowiec MH-60, którego śmigło ogonowe najprawdopodobniej mieli okazję „przebadać” chińscy eksperci lotniczy.

Biorąc pod uwagę coraz poważniejsze zaangażowanie Chin w Afganistanie i pogłębioną współpracę militarno-polityczno-gospodarczą z Pakistanem, z zainteresowaniem należy spojrzeć na koncepcję tzw. Grupy Pamirskiej, jaką wysunął prof. Li Xiguang z Centrum Studiów Pakistańskich Uniwersytetu Qinghua³⁵. Autor wskazuje nie tylko na oczywisty strategiczny interes Chin w regionie, ale także na obowiązek stabilizowania sytuacji w regionie, wynikający z mocarstwowej pozycji Chin w świecie. W ten sposób Pekin chciałby doprowadzić do porozumienia pomiędzy władzami w Islamabadzie i Kabulu, które – delikatnie mówiąc – nie są sobie przyjazne. Jednakże rosnące zaangażowanie Chin w Afganistanie może mieć także inny wymiar. Niektórzy analitycy wskazują, że po 2015 r. rolę sił stabilizacyjnych mogą przejąć w Afganistanie siły Szanghajskiej Organizacji Współpracy. W praktyce oznaczać to może raczej zaangażowanie Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej (ChALW), gdyż siły zbrojne Federacji Rosyjskiej mają złe doświadczenia z wojny w latach 1979-1989³⁶. Należy zwrócić uwagę, że podczas manewrów przeprowadzonych w maju 2009 r. ChALW nie ćwiczyła „tradycyjnie” desantu morskiego na Tajwan, lecz operację ściśle lądową, której celem było zwalczanie przeciwnika asymetrycznego³⁷. Bardziej prawdopodobne może być jednak wysłanie sił uderzeniowych ChALW jako sił pokojowych ONZ w przypadku

³³ A. Mahjar-Barducci, *China Warns the U.S.: „Any Attack on Pakistan Would be Construed as an Attack on China”*, Gatestone Institute, 27 V 2011, [on-line] <http://www.gatestone-institute.org/2152/china-warns-us-pakistan>, dostęp: 5 V 2013.

³⁴ Ch. Lin, *op. cit.*

³⁵ Li Xiguang, *The Three Nations Pamir Group to Usher a New Era of Mutual Cooperation in Asia*, Wonders of Pakistan, [on-line] <http://wondersofpakistan.wordpress.com/2011/06/10/new-silk-road-could-revitalize-war-torn-afghanistan>, dostęp: 5 V 2013.

³⁶ Ch. Lin, *op. cit.*

³⁷ F. Sisci, *Chinese Troops Offer an Afghan Solution*, „The Asia Times” Online 2009, 27 VIII, [on-line] <http://www.atimes.com/atimes/China/KH27Ad02.html>, dostęp: 5 V 2013.

zagrożenia dla chińskiej własności w Afganistanie. Na ten aspekt wskazuje chińska analityk dr Christina Lin z Uniwersytetu Johnsa Hopkinsa, opisując manewry wojskowe z 2010 r., kiedy z powodzeniem sprawdzano możliwość wykorzystania szybkich kolei i autostrad do przemieszczania wielkich jednostek wojskowych ze wschodniej do zachodniej części kraju oraz do granicy z Afganistanem³⁸. Większość analityków zwraca jednak uwagę na rolę, jaką w stabilizacji Afganistanu, a także pakistańsko-afgańskiego pogranicza, może odegrać chińska *soft power*, a nie ChALW³⁹.

Gospodarcze zaangażowanie Chin w Afganistanie oraz rosnące zaangażowanie Państwa Środka w Pakistanie powodują, że Pekin jest głęboko zainteresowany rozwojem wydarzeń w Kabulu. Wycofanie sił NATO z Afganistanu, planowane w 2015 r., może spowodować destabilizację kraju, co nie leży w szeroko pojętym interesie Chin. Przyszłość pokaże, czy będzie to wystarczający bodziec, by skłonić nowe mocarstwo światowe do głębszego zaangażowania politycznego, a może także i militarnego w Afganistanie, i jakie będą tego skutki zarówno dla Chin, jak i świata. Szanse i wyzwania, jakie niesie ta nowa sytuacja, są bardzo istotne. Pekin może je wykorzystać dla ugruntowania pozycji stabilizatora stosunków międzynarodowych. Może też, śladem poprzednich mocarstw – Wielkiej Brytanii, Związku Radzieckiego i Stanów Zjednoczonych – nie podołać wyzwaniu stabilizacji Afganistanu. Sukces będzie symbolicznymi narodzinami nowej globalnej potęgi, której pozycji nie będą w stanie zagrozić lokalni sąsiedzi. Klęska zdestabilizuje nie tylko Azję Centralną i Południową, ale także być może i same Chiny, katalizując tendencje odśrodkowe, poczynwszy od Xinjiangu.

³⁸ Ch. Lin, *op. cit.*

³⁹ M.D. Swaine, *China and the „Af-Pak” Issue*, 23 I 2010, [on-line] <http://carnegieendowment.org/2010/02/23/china-and-afpak-issue/2d4c>, dostęp: 5 V 2013.

www.akademicka.pl

ISBN 978-83-7638-375-0

